

Nataša Henig Mišič

»Dobil je nalogo naj študira vprašanje, ali bi se ne dalo društvo razpustiti in nastaviti komisarja.«

Likvidacija društva Kranjske hranilnice po prvi svetovni vojni

HENIG MIŠČIČ Nataša, asistentka z doktoratom, Inštitut za novejšo zgodovino, Privoz 11, SI-1000 Ljubljana, natasa.henig@inz.si; Fakulteta za humanistične študije, Titov trg 5, SI-6000 Koper, natasa.henig@fhs.upr.si

336.722:061.2(497.4)"18/19"

»DOBIL JE NALOGO NAJ ŠTUDIRA VPRASAŠANJE, ALI BI SE NE DALO DRUŠTVO RAZPUŠTITI IN NASTAVITI KOMISARJA.«

Likvidacija društva Kranjske hranilnice po prvi svetovni vojni

Prispevek se osredotoča na zadnja leta delovanja Kranjske hranilnice v okvirih, v katerih je bila ustanovljena leta 1820. Vse do konca leta 1927 je imela strukturo in organizacijo privatne finančne ustanove, za katero je bilo odgovorno društvo. Člani društva so bili pomembnejši predstavniki iz sveta podjetništva in gospodarstva na Kranjskem, kasneje na Slovenskem. Članek spremlja potek procesa, ki je privedel do likvidacije društva in tudi vsakdanje izzive, s katerimi so se soočali vodilni ljudje v hranilnici. V ospredju članka so člani, ki so vztrajali in si prizadevali za uspešno in čim bolj nemoteno delovanje hranilnice do konca obstoja društvene organizacije.

Ključne besede: hranilnica, Narodna vlada, Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev, Ljubljanska samoupravna oblast, vojna posojila, vrednostni papirji, Slavenska banka

HENIG MIŠČIČ Nataša, PhD, Assistant, Institute of Contemporary History, Privoz 11, SI-Ljubljana, natasa.henig@inz.si; Faculty of Humanities, Titov trg 5, SI-6000 Koper, natasa.henig@fhs.upr.si

336.722:061.2(497.4)"18/19"

“HE WAS ASKED TO STUDY THE QUESTION OF WHETHER THE ASSOCIATION COULD BE DISSOLVED, AND A COMMISSIONER APPOINTED.”

Liquidation of the Kranj Savings Bank Society after the First World War

The paper focuses on the last years of the Kranjska Savings Bank in the context in which it was founded in 1820. Until the end of 1927, it had the structure and organization of a private financial institution under the responsibility of a society. The members of the Society were the most important representatives of the business and economic world in Carniola and later in Slovenia. The article traces the process that led to the liquidation of the Society and the day-to-day challenges faced by the leading people in the savings bank. The focus of the article is on the members who persevered and worked to keep the savings bank running as smoothly and successfully as possible until the end of the Society's existence.

Keywords: savings bank, National Government, Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, Ljubljana self-government, war loans, securities, Slavenska banka

Uvod

Kranjska hranilnica je bila prvi denarni zavod na slovenskem ozemlju. Posebnost njenega poslovanja je bil tudi dobrodelni prispevek družbi, predvsem skrb za malega človeka. Njegovi prihranki so bili varno naloženi in dobro obrestovani.

V okviru novega gospodarskega, družbenega in političnega okvira Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev je nadaljevala svoje poslovanje z manjšimi prilagoditvami. Novo vodstvo je obdržalo enak način poslovanja kot je bil v času Avstro-Ogrske vse do konca leta 1927, ko so nastopile nove spremembe. Hranilnica je bila še naprej osredotočena na zbiranje finančnih sredstev prebivalstva, ki jih je potem usmerjala na finančni trg.

Tekom prve polovice dvajsetih let 20. stoletja je pod pritiskom drugih denarnih zavodov začela proces modernizacije poslovanja. Vendar so najpomembnejše spremembe nastopile v trenutku, ko je bilo ukinjeno društvo hranilnice, kar je pomenilo, da ni bila več zasebna, ampak javna ustanova. Dvajseta leta so bila izjemno zahtevna. Vodilni so večino časa morali uravnoteženo pristopati k različnim izzivom, s katerimi so se srečevali vsakodnevno. Pritiski so prihajali iz več strani, številne strukture so imele svoje lastne prikriti in manj prikriti interese. To je bil čas, ko so se delali odločni koraki, ki so se kasneje izkazali kot ne najbolj pametni. V povezavi s tem pa se bo prispevek posvetil tudi družbenemu doprinosu hranilnice in njenem poslovanju, ki najprej ni postavljaj v ospredje profita pred dobrobitjo ljudi. Nove okoliščine pa so diktirale, v katero smer so se finančne ustanove morale preusmeriti.

Slovenski prevzem Kranjske hranilnice

»V petek je prišla v slovenske roke zadnja trdnjava nemške propagande v Ljubljani: Kranjska hranilnica ima slovenskega predsednika, slovenski kuratorij ter slovensko večino v ravnateljstvu. S tem je končana doba kranjskega nemštva, ki je – dasi tako malenkostno po svoji številni moči, pa oprto na moč kapitala in na podporo državne oblasti – igralo v kranjski deželi malodane odločilno vlogo.«¹

¹ *Slovenec*, 20. julij 1919, 1.

Zgornji citat se nahaja v časopisu *Slovenec* in je bil objavljen ob končanem procesu prestrukturiranja Kranjske hranilnice. Od tega trenutka dalje so v društvu in upravi hranilnice večino imeli slovenski predstavniki. Zaradi lažjega razumevanja pravega pomena tega koraka, se je potrebno vrniti v prvo polovico osemdesetih let 19. stoletja. Leta 1882 so slovenski politiki zmagali na občinskih volitvah v Ljubljani, v naslednjem letu pa so pridobili tudi večino v kranjskem deželnem zboru.² Hkrati s pridobljeno močjo in pozicijo se je med njimi razvila ideja o prevzemu nadzora nad rezervnim skladom Kranjske hranilnice. Zaradi nacionalnega interesa in potencialnega vpliva na gospodarski razvoj je bilo pomembno, kdo je v svojih rokah imel nadzor nad finančnimi inštitucijami v deželi. Pomembno je bilo tudi vprašanje ali je denarna ustanova imela slovensko ali nemško vodstvo.³

Kranjska hranilnica je bila zaradi zapoznelega in nerazvitega slovenskega finančnega sistema ena od centralnih denarnih ustanov na slovenskem teritoriju. Etiketa »finančni steber kranjskega nemštva«, ki se jo je držala vse od osemdesetih let 19. stoletja, je bila tudi eden od razlogov, zakaj zanimanje za sestavo društva ne preseneča. Najvišji organ hranilnice je bil občni zbor, ki je bil sestavljen iz članov društva. Člani so odločali o vseh pomembnejših vprašanjih, ki so se nanašala na vodstvo, organizacijo in vse segmente poslovanja Kranjske hranilnice.

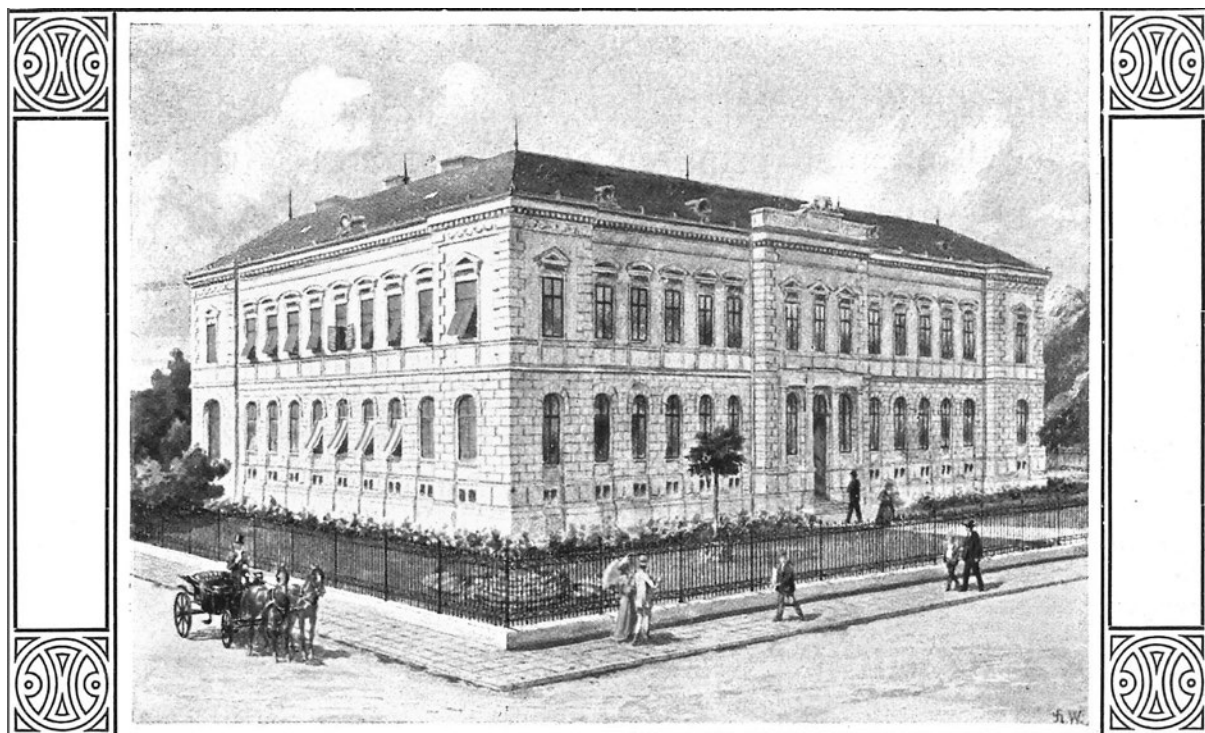
Luka Svetec, predstavnik slovenskega liberalnega tabora, si je leta 1884 brezuspešno prizadeval, da Kranjska hranilnica pride pod nadzor deželnega zbora. Hranilnica je bila privatna ustanova, za njeno pravilno delovanje je skrbel vladni komisar, poslovanje pa je vodila uprava sestavljena iz članov društva hranilnice. Za razliko od drugih regulativnih hranilnic, ki so jih ustanovljale mestne občine ali dežele, je bila Kranjska hranilnica popolnoma neodvisna od lokalnih ali regionalnih oblasti, odgovorna je bila Ministrstvu za notranje zadeve.⁴

Slovenski liberalni politiki na čelu z Ivanom Hribarjem so se zaradi neuspelega poskusa odločili,

² *Matić, Nemci v Ljubljani*, 209, 215.

³ *Lazarević, Plasti prostora in časa*, 315.

⁴ *Glej: Henig Mišičič, Economic and altruistic motives*, 163.

Stavba Kranjske hranilnice na Knafljevi 9 (danes Tomšičeva 5) v Ljubljani. (Iz Lapajne, Naslovna knjiga)

da ustanovijo lastni denarni zavod in sicer Mestno hranilnico ljubljansko.⁵ Na drugi strani so se nemškimi politiki na Kranjskem trudili za obrambo svojega narodno-gospodarskega položaja. Želeli so ohraniti Kranjsko hranilnico, ki je veljala za nemški finančni steber na Kranjskem. Hranilnica ni bila le gospodarski, ampak tudi politični simbol nemške moči v deželi.⁶ Kljub tej označbi se njeno vodstvo ni nikoli javno opredelilo, za katero koli nacionalno stran.

Zahteve po nacionalni diferenciaciji v gospodarstvu, ne le v politiki, so predstavljale temelje za vzpostavitev vzporednih kulturnih, političnih in gospodarskih sistemov na določenih geografskih območjih z jasnimi nacionalnimi razlikami med prebivalstvom. Vendar je bil to dolgotrajen proces.⁷ Zato je na primer omenjena Mestna hranilnica ljubljanska predstavljala vzporedno finančno institucijo, ki je imela za razliko od Kranjske hranilnice značilen slovenski predznak. Ekonomski nacionali-

zem je predstavljal bistveni del zapoznelega procesa oblikovanja nacij v Srednji in Vzhodni Evropi. Na teh območjih je obstajal pred prvo svetovno vojno, ampak tudi po njenem zaključku. Ta koncept je treba razumeti kot sestavni del poskusa kolektivne samozavesti.⁸

Leto 1918 je prineslo korenite spremembe. Kranjska hranilnica je najbolj občutila spremembe, ki so jih prinesli zaključek prve svetovne vojne in razpad Avstro-ogrske monarhije ter nastanek Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Hranilnica se je znašla v novih gospodarskih, kulturnih in družbenih okvirih.⁹ Splošni gospodarski položaj v Avstro-ogrski monarhiji je bil v zadnjem letu vojne slab, vendar je hranilca kljub temu beležila povečan priliv denarja na depozitnih računih vse do avgusta 1918, ko je prebivalstvo začelo intenzivno dvigati svoje prihranke. Komentar v letnem poročilu nam nazorno prikaže to spremembo: »Rastoča smer v gibanju vlog, ki jo je bilo od tretjega vojnega leta dalje opažati, se je nenadoma prekinila vsled dogod-

⁵ Več o Mestni hranilnici ljubljanski v Rendla, Henig Mišičič, Lazarevič, 73000 bančnih dni, 33–34.

⁶ Lazarevič, Plasti prostora in časa, 315; Matič, Nemci v Ljubljani, 349.

⁷ Lazarevič, Economy and Nationalism in Yugoslavia, 266.

⁸ Schultz, Introduction, 12; Jaworski, Between Economic Interests 59, 69; Berger, Wealth, Poverty and Institutions, 371.

⁹ Henig Mišičič, Kranjska hranilnic v času prve svetovne vojne, 167.

kov na bojnem polju, ki so povzročile bojazen, da se ne izvrši potem koncem oktobra nastali razpad.«¹⁰ Zavezniške sile so izvedle protiofenzivo na zahodni fronti, kmalu zatem je bila prebita tudi solunska fronta. Avstro-ogrsko vlada je 14. septembra 1918 poslala mirovno noto silam antante.¹¹ Avgustovska sprememba trenda hranilnih vlog je sovpadala s političnimi premiki, ki so se dogajali v Ljubljani v tem času. 16. in 17. avgusta 1918 je bil ustanovljen Narodni svet, vrhovni politični predstavniški organ, ki je ob svojem nastanku opredelil področja, na podlagi katerih se je potem oblikovala slovenska nacionalna državnost, vsebovala pa so tudi gospodarski program.¹²

Ustanovitev Narodne vlade 31. oktobra 1918 je spodbudila tudi Kranjsko hranilnico, da se je poskušala prilagoditi novim okoliščinam. Vodstvu hranilnice je bilo zelo hitro jasno, da se stari sistem ne bo obdržal. Zato je pristopilo k pripravi predloga za sprejem novih članov v društvo Kranjske hranilnice. Ravnateljstvo je do konca novembra pripravilo seznam desetih članov, ki ga je Narodna vlada zavrnila in ocenila kot »povsem nezadostnim«. Vlado je zmotilo, da sta bila na seznamu le dva slovenska meščana.¹³

Alojzij Kokalj, slovenski pravnik in pisatelj, je v drugi polovici novembra 1918 objavil članek v *Slovenskem narodu*, v katerem je opozoril na nemško sestavo društva Kranjske hranilnice, ki je v okvirih nove države nedopustno. Kokalj se je obrnil na slovenske oblasti in zahteval, da se »tako vpokliče v vodstvo Kranjske hranilnice toliko strokovno izobraženih mož slovenske narodnosti, da bo izključno že ab ovo vsaka možnost, da bi se mogel v kateremkoli oziru lahkomišelnost razdajati temu zavodu zaupan denar in da bo odstranjena vsaka najmanjša nevarnost za njegove vloge.« Avtor je v istem članku poudaril, da je bila hranilnica edina zasebna hranilnica v Sloveniji, za katero je jamčila skupina ljudi, zbranih v društvu. Po njegovem

mnenju je bilo to nesprejemljivo, še posebej, ker je hranilnica poslovala z velikimi zneski denarja.¹⁴

O članih Kranjske hranilnice je govoril še en članek v *Slovenskem narodu*. Avtor članka, Nemeč, ki se je podpisal s psevdonimom, je skupaj s Kokaljem pozval Narodno vlado, naj ukrepa in reši problem Kranjske hranilnice. Poleg tega je bil zelo kritičen do članov društva in posebej oster do tistih, ki so se odločili, da države ne bodo zapustili. Po njegovem mnenju je bilo 40 »pravih članov«. Predlagal je, da se v društvo včlani vsaj 40 Slovencev ter da bo na ta način zavod javno izrazil zvestobo novi državi.¹⁵

Novi poskus vodstva hranilnice je sledil že konec meseca decembra. Ravnateljstvo, ki ga je predvodil predsednik Otmar Bamberg, je pripravilo nov seznam, o katerem so odločali vsi člani društva na izrednem občnem zboru 27. decembra 1918. Na novem seznamu je bilo predlaganih štirinajst članov, od katerih je bilo trinajst Slovencev in samo en Nemeč. Ena petina članov naj bi po tem predlogu pripadala Slovincem, preostale štiri petine pa Nemcem. Planirano je bilo, da uprava ostane večinoma nespremenjena, občni zbor pa je pristal na to, da se Slovincem prepusti mesto podpredsednika in dve mesti med ravnatelji, kuratorij pa je ostal v celoti nemški.¹⁶ Čeprav je bil predlog sprejet, je ostal le prazna črka na papirju, ker je vladni komisar Janko Kremenšek po ukazu Narodne vlade preklical vse sklepe sprejete na omenjeni seji.¹⁷ Hranilnica je poskušala prikazati pripravljenost na prilagoditev, poiskala je tudi kompromis, čeprav je seznam odražal jasno željo, da se v čim večji meri ohrani dotedanje stanje.

Na drugi strani je vlada imela drugačne načrte in tudi izjemno visoke finančne zahteve za ustanovitev novega političnega in tudi gospodarskega sistema. Prva raven v graditvi slovenskega gospodarstva je bila nacionalizacija oziroma slovenizacija avstrijskega državnega kapitala in ustvarjanje

¹⁰ SI AS 61, šk. 1, t. e. 61/A/1/1, *Kranjska hranilnica v letu 1918*.

¹¹ Perovšek, *Slovenski prevrat 1918*, 37–38.

¹² Perovšek, *Slovensko gospodarstvo v času prevrata leta 1918*, 108.

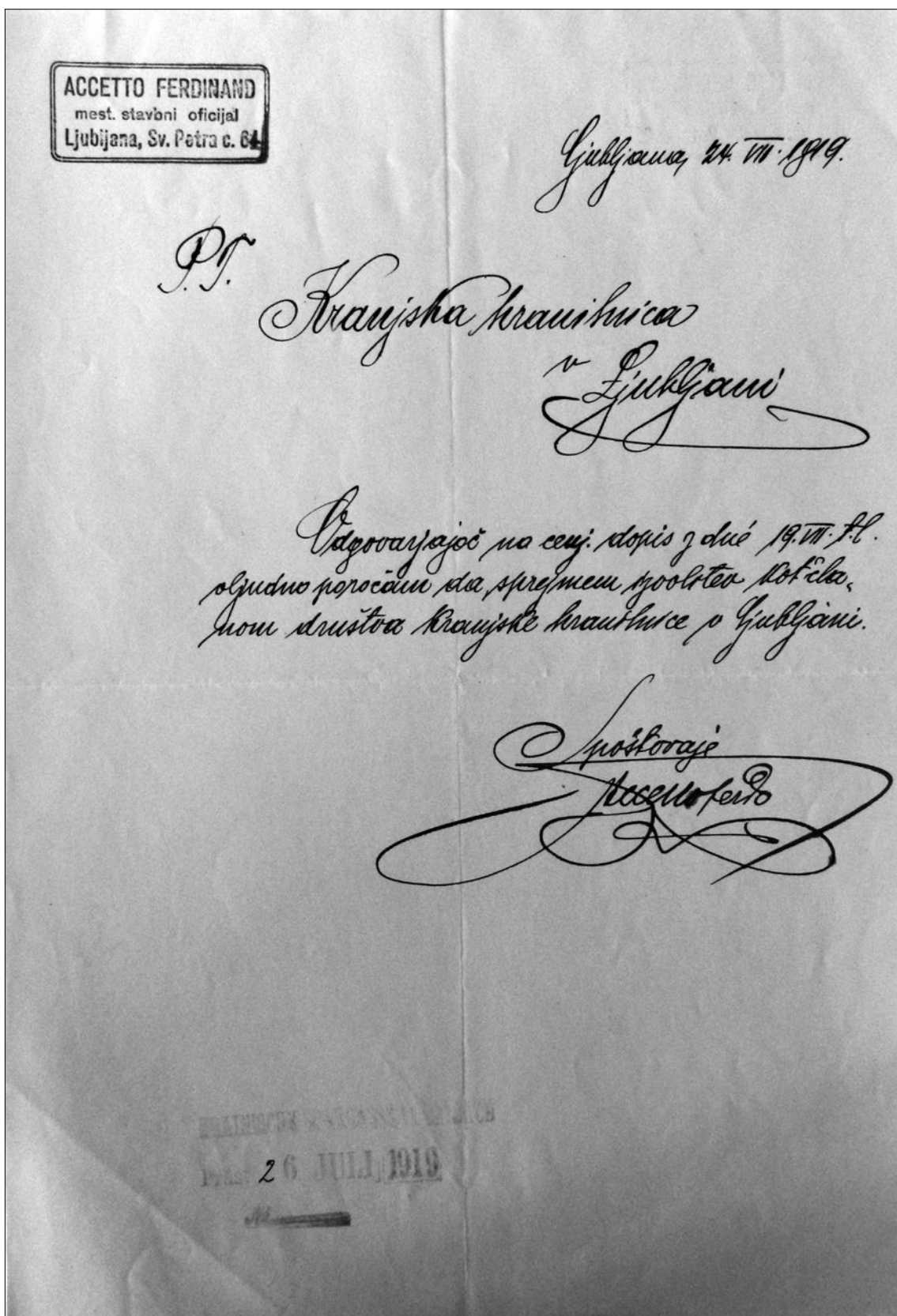
¹³ SI AS 61, šk. 1, t. e. 61/A/1/1, *Dopis Narodne vlade O. Bambergu, predsedniku Kranjske hranilnice*, 2. 12. 1918; 26. seja Narodne vlade SHS v Ljubljani, 151.

¹⁴ *Slovenski narod*, 19. november 1918, 2.

¹⁵ *Slovenski narod*, 27. november 1918, 1.

¹⁶ SI AS 61, šk. 1, t. e. 61/A/1/1 *Die Direktion beantragt, folgende Herren zu Vereinsmitgliedern zu wählen*, 27. dezember 1918; *Slovenski narod* 28. december 1918, 4.

¹⁷ SI AS 61, šk. 1, t. e. 61/A/1/1, *Verhandlungsschrift über die ausserordentliche Generalversammlung des Vereins der Krainischen Sparkasse am 27. Dezember 1918*, 9–10.

Potrdilo Ferdinanda Accetta o sprejemu članstva v društvu Kranjske hranilnice, 24. julij 1919. Accetto je bil mestni stavbni uradnik, ki je bil izvoljen v društvo Kranjske hranilnice kot predstavnik Jugoslovanske demokratične stranke. (Arhiv Republike Slovenije)

slovenskega državnega imetja. Novembra 1918 je sprejela tudi potrebne ukrepe in je omogočila nemoteno in varčno gospodarjenje z denarjem, pridobila je finančna sredstva za delovanje slovenske oblasti.¹⁸ V okviru teh prizadevanj se je na sejah vlade razpravljalo tudi o razpustu nemških hranilnic na območju Narodne vlade SHS v Ljubljani, katerim je pripadala tudi Kranjska hranilnica.

Na seji vlade 13. decembra 1918, že pred izrednim občnim zborom Kranjske hranilnice s konca meseca je Janko Kremenšek, vladni komisar dobil nalogo »naj študira vprašanje, ali bi se ne dalo društvo razpustiti in nastaviti komisarja.«¹⁹ Na seji deželne vlade se je tekom pomladi leta 1919 dvakrat razpravljalo o nadaljnji usodi hranilnice, najprej so 14. maja 1919 sprejeli odlok o razpustu na podlagi hranilničnega regulativa,²⁰ ki je vseeno ostal nerealiziran.

Junija so končno dosegli kompromis, določeno je bilo, da društvo hranilnice sprejme 42 Slovencev, pod pogojem, da se tudi ob vsakem nadaljnjem sprejemanju novih članov vsakič zagotovi slovenska večina. Poleg tega so novi člani bili določeni tudi na podlagi pripadnosti političnim strankam in sicer Slovenska ljudska stranka (SLS) je dobila 22 mest, Jugoslovanska demokratična stranka (JDS) 18 in Jugoslovanska socialdemokratska stranka (JSDS) dva člana. Volitve za predsedstvo, kuratorij in ravnateljstvo so tudi bile določene po ključu: deset Slovencev in štirje Nemci.²¹

Hranilnica je dobila nove člane na občnem zboru društva 18. julija 1919. Predsednik Otmar Bamberg je prebral seznam, ki ga je prejel od deželne vlade za Slovenijo.²² Sprejetih je bilo 41, kar je pomenilo, da je bilo vseh skupaj, vsaj na papirju registriranih 92 članov. Dejansko se je število starih članov začelo opazno zmanjševati že tekom leta 1918 predvsem zaradi nesodelovanja na občnih zborih. Do konca naslednjega leta se jih je 16 izselilo v Nemško

Avstrijo ter zapustilo društvo. V prvem letu s slovensko večinsko upravo je aktivno sodelovalo 36 starih in 41 novih članov. Na istem občnem zboru je bil za predsednika izvoljen Dragotin Hribar in je zamenjal Otmarja Bamberga starejšega, ki se je umaknil, zaradi »dolgoletnega vodenja« pa je postal častni član društva hranilnice.²³ Deželna vlada za Slovenijo je potrdila sklepe občnega zbora. Kranjska hranilnica je bila tako dokončno prestrukturirana, uprava finančne ustanove pa je bila od takrat v slovenskih rokah.

Citat iz začetka tega poglavja je bil samo en primer, ki prikazuje odziv časopisov na spremembe v hranilnici tekom julija 1919. Dogodek je odmeval tudi v drugih mestih oziroma v časopisih, kot je bil na primer *Ptujski list*. V tem listu so poročali o slovenskem prevzemu Kranjske hranilnice in hkrati razmišljali o morebitni podobni usodi »*Ptujske sparkase, ki je imela popolnoma enak statut*.«²⁴

Stari grehi in nove napake

V času med obema vojnama se je splošni položaj regulativnih hranilnic spremenil. Nastopilo je obdobje intenzivnejšega ustanavljanja novih bank na slovenskem teritoriju in tudi zagrebški finančni zavodi so v večji meri odpirali svoje podružnice. Čeprav so hranilnice nadaljevale svoje poslovanje, niso več zavzemale vodilne pozicije kot v času pred prvo svetovno vojno. Poleg tega so bile zelo toge in niso bile pripravljene na hitre spremembe. Za modernizacijo poslovnega procesa so se odločale težko in počasi. Druge finančne ustanove so jih prehitele ter jim odvzele del poslovanja s prebivalstvom, ki je bilo ključnega pomena. Poleg tega so bile banke bolj spretne in v vse večji meri prevzemale tudi vloge pri podjetniškem sektorju. Zaradi tega so se hranilnice morale prilagoditi in poslovati na vse bolj podoben način, kot so to delale banke, v ospredje je prišla dobičkonosnost, prvotni nameni in cilji ter dobrotelost pa so počasi izgubili svoj pomen.²⁵

¹⁸ Lazarevič, *Obrat proti jugu*, str. 96 – 97; Perovšek, *Slovensko gospodarstvo v času prevrata leta 1918*, 107–112.

¹⁹ 33. seja Narodne vlade SHS v Ljubljani, 184.

²⁰ 99. seja Deželne vlade za Slovenijo, 215.

²¹ 106. seja Deželne vlade za Slovenijo, 251.

²² SI AS 437, šk. 39, *Izvolitev novih članov dne 18. Julija 1919; SI AS 437, šk. 12, Verhandlungsschrift über die ausserordentliche Generalversammlung des Vereins der Krainischen Sparkasse am 18. Juli 1919*, 2–4.

²³ SI AS 437, šk. 12. *Redni občni zbor dne 3. avgusta 1919: Poročilo ravnateljstva občnemu zboru društva Kranjske hranilnice; SI AS 437, šk. 39. Društveni člani Kranjske hranilnice; SI AS 437, šk. 39. Seznam društvenih članov oziroma na navzočnost oziroma opravičenost nenanvzočnosti.*

²⁴ *Ptujski list*, 27. julij 1919, 3.

²⁵ Lazarevič, Prinčič, *Zgodovina slovenskega bančništva*, 135–140.

Kranjska hranilnica je do konca prve svetovne vojne zavzemala vodilno mesto med denarnimi zavodi na Slovenskem. Zgoraj opisane spremembe so vplivale na to, da je počasi izgubila pozicijo, med drugim jo je tudi Mestna hranilnica ljubljanska najprej dohitela in kasneje v medvojnem času tudi prehitela. Kranjska hranilnica se je soočala s povečanim odlivom depozitov tudi po letu 1918. Poleg omenjenih sprememb na denarnem trgu, so »stari grehi« v obliki avstrijskih državnih vojnih posojil in naložb v državne vrednostne papirje ter nepremičnine na Dunaju znatno otežili situacijo v hranilnici. Nekdanja monarhija je financirala vojne izdatke v največji meri s pomočjo vojnih posojil.²⁶

Kranjska hranilnica se je redno odzvala na vsako izmed osmih posojil, ki jih je avstrijska vlada razpisala med leti 1914 in 1918. V zadnjem letu vojne je imela hranilnica naloženih, skupaj v avstrijskih državnih papirjih in vojnih posojilih več kot 50 % zneska svojih depozitnih računov.²⁷ Po razpadu monarhije in nastanku Kraljevine SHS so to bile naložbe v tujini, praktično je bil dostop do teh sredstev nemogoč. O nepremičninah so večkrat debatirali na občnem zboru. Prodaja nekaterih nepremičnin v Ljubljani je omogočila kritje določenega dela izgube nastale zaradi avstrijskih vojnih posojil. Na primer leta 1921 je hranilnica izpogajala prodajo t. i. Virantove hiše, ki jo je odkupilo poštno ravnateljstvo.²⁸

Vojna posojila so predstavljala resno težavo, ki jo hranilnica ni uspela rešiti do konca obravnavanega obdobja. V rektificiranih bilancah od leta 1922 naprej ni več beležila te terjatve, ker je bilo jasno, da izgube ne bo nikoli uspešno povrnila. V poročilu o poslovnem letu 1924 se je prikradla napaka. Namreč, zapisano je bilo, da so bila avstrijska vojna posojila odpisana. Pri kasnejšem pregledu stanja financ, ki ga je opravila ljubljanska samoupravna oblast leta 1928 po prevzemu hranilnice, je bila ugotovljena nepravilnost. Vojna posojila so ostala neizterljiva in so predstavljala praktično izgubljen kapital, kar je tudi komisija zapisala v svoje poročilo.²⁹

Neznani avtor kratkega spisa o zgodovini hranilnice je posebej poudaril, da so »razccenjeni avstrijski državni papirji predstavljali ogromni pasivni saldo v bilančnem računu.«³⁰ Poleg avstrijskih vojnih posojil so finančno stanje hranilnice bremenile tudi naložbe v državne vrednostne papirje bivše monarhije. Aktivna stran bilance je po navadi bila v veliki meri sestavljena iz hipotekarnih kreditov in vrednostnih papirjev, ki jih je izdajala država. Naložbe v te vrednostne papirje je spodbujala tudi država, veljali so za najbolj varne investicije, kar je bil osnovni pogoj zapisan v hranilničnem regulativu. Situacija je bila povsem enaka kot pri vojnih posojilih in štirih nepremičninah v lasti hranilnice, ki so se nahajale na Dunaju. Zaradi velikih sprememb v trendu in sorazmernega padca vrednosti z rastom inflacije v času vojne, je bilo težko oceniti realno vrednost tega kapitala. Trg vrednostnih papirjev je bil zamrznjen, kapital pa je postal nedostopen. Avstrijska vlada je med drugim tudi ustavila izplačevanje terjatev jugoslovanskim državljanom.³¹

Novo vodstvo hranilnice je leta 1920 pristopilo reševanju zgoraj omenjenih težav. Ustanovili so finančni komite ker je »za časa stare monarhije imel zavod precej živahen promet z vlagatelji, stanujočimi na Dunaju in v družih mestih Avstro-Ogrske. Dalje je imel od izbruha vojne z Italijo skoraj vse svoje vrednostne papirje hranjene pri denarnih zavodih na Dunaju in v Gradcu. Vsled tega je imela Kranjska hranilnica pri denarnih zavodih v teh mestih večje zneske razpoložljivih sredstev naloženih.«³² Finančni komite je bil najprej ustanovljen za obdobje treh mesecev, ampak je tudi v nadaljevanju delal in skrbel ne samo za stare terjatve, ampak tudi za poslovanje z vrednostnimi papirji na splošno. Člani komiteja so bili voljeni iz vrst ravnateljstva, poleg predsednika društva in uradnega ravnatelja, ki je bil zadolžen za vodenje poslovanja in nadzor nad uradništvom, so sodelovali še trije predstavniki.

Zapleti z vrednostnimi papirji so se pojavljali skozi celotno obdobje, ki ga obravnava članek. Ogrske vrednostne papirje je hranilnica deponirala

²⁶ Šorn, *Slovensko gospodarstvo v poprevratnih letih*, 22.

²⁷ SI AS 437, š. 38 *Zgodovina hranilnice*, 2–3.

²⁸ SI AS 437, š. 11 *Zapisnik o ravnateljstveni seji Kranjske hranilnice*, 5. julij 1921; SI AS 437, š. 11 *Zapisnik o ravnateljstveni seji Kranjske hranilnice*, 10. december 1921.

²⁹ SI AS 437, š. 42 *Opravilno poročilo in računski sklep za l. 1928*, 6.

³⁰ SI AS 437, š. 38 *Zgodovina hranilnice*, 3–4.

³¹ SI AS 437, š. 38 *Zgodovina hranilnice*, 3; SI AS 437, š. 11 *Poročilo zaradi izvolitve posebnega finančnega komiteja*.

³² SI AS 437, š. 11 *Poročilo zaradi izvolitve posebnega finančnega komiteja*.

Hrvatski slavonski zemeljski hipotekarni banki iz Zagreba, ki je z manj ali več uspeha prodajala, največkrat pa poskušala čim bolj zmanjšati izgubo.³³ Poleg tega se je situacija z Madžarsko zakomplirala tudi glede realizacije efektov. Pogodba med Kraljevino SHS in Madžarsko je bila podpisana, ampak ni bila ratificirana in je to v praksi pomenilo, da je bila realizacija nemogoča. Hranilnica se je leta 1928 ponovno zanimala za reševanje tega problema pri ministru Antonu Sušniku in pri tem v dopisu zapisala »Nam je na tej zadevi mnogo ležeče, ker imamo znatne svote naložene v ogrskih papirjih.«³⁴

Kot je bilo prej omenjeno, so se vloge hranilnice v velikem obsegu zmanjšale v zadnjih mesecih leta 1918. Do spremembe je prišlo tekom leta 1921, ko se je trend obrnil navzgor. Kljub uspehu je hranilnica vseeno beležila skromen priliv denarja v primerjavi z drugimi denarnimi zavodi. Regulativne hranilnice so postopno modernizirale svoje poslovanje. Večina jih je začela poslovati tudi s tekočimi računi.³⁵ Kranjska hranilnica jim je sledila in je v nov pravilnik, ki je bil sprejet leta 1923, zapisala tudi novo obliko poslovanja. Na ta uspeh je gotovo vplival povečan pretok gotovine, ki je bil značilen za to obdobje. V obravnavanem obdobju je hranilnica višek gotovine nalagala pri različnih denarnih zavodih: Gospodarski združni banki, Kreditnem zavodu za trgovino in industrijo, podružnici Prve Hrvatske štedionice, Slavenski in Slovenski banki.³⁶

Ena bolj pomembnih je bila Slovenska banka, ki je bila vpisana v trgovski register 31. decembra 1920, a med člani upravnega sveta je bil zapisan tudi Dragotin Hribar, predsednik Kranjske hranilnice.³⁷ Od leta 1924 naprej je sodelovala tudi s podružnico Slavenske banke iz Zagreba. Zelo hitro se je pokazalo, da je bilo sodelovanje z dvema bankama napačna odločitev.

Na težave Slovenske banke so opozarjali ravnatelji že v začetku leta 1922. Razgreta debata se je vo-

dila na številnih sejah ravnateljstva. Anton Nagode je zahteval obrazložitev predsednika glede »raznih govoric, ki so se širile po Ljubljani«, zanimalo ga je predvsem, na kakšen način je bila Kranjska hranilnica povezana z omenjeno banko. Predsednik Hribar je trdil, da banka ni »gmotno prizadeta, ker je njeno posojilo tako pri tovarni konzerv, kakor pri Impezu krito in so le hudobni naklepi nekega žida Kronfelda in njegovih pomagačev hoteli spraviti banko v slabo ime. Kranjska hranilnica direktno kot taka nima nobene zveze s Slovensko banko in ima le nekaj milijonov vlog, ki so pa do malega odpovedani in delno izplačani.«³⁸

Kljub opozorilom posameznih članov ravnateljstva, so bila sredstva še naprej plasirana v sporni denarni zavod. Do leta 1925 je imela pri Slovenski banki vloženi 1,8 milijonov dinarjev.³⁹ Predsednik Hribar je večkrat poudaril, da je hranilnica v začetku njegovega mandata bila hudo zadolžena pri bankah, da je bila v letu 1926 brez dolga, z viškom denarja, »ki ga je naložila pri varnih bankah«. Zanimarjiv čisti dobiček pa je opravičeval z dejstvom, da je država že leta 1920 omejila prsto uporabo teh sredstev ter da so jih morali uporabiti za odpis avstrijskih vojnih posojil.⁴⁰

Zgodba o Slavenski banki, ki je bila dokončno likvidirana leta 1930, predstavlja po besedah Lojzeta Tršana eden najodmevnejših finančnih šokov na Slovenskem med obema svetovnima vojnima.⁴¹ Posledice je čutila tudi Kranjska hranilnica. V Slavensko banko je vložila sredstva Bratovske skladnice Trboveljske premogokopne družbe v višini skoraj 3,5 milijonov dinarjev.⁴² Banka je prišla v resne težave že jeseni 1926 in je morala ustaviti plačila ter začeti stečajni postopek, ki se je vlekel naslednja tri leta.

Likvidacija društva Kranjske hranilnice

Prvotna društvena oblika delovanja Kranjske hranilnice se je počasi zaključila tekom druge po-

³³ SI AS 437, šk. 44 Prodaja oz. valorizacija ogrskih zadolžnic.

³⁴ SI AS 437, šk. 44 Dopis Antonu Sušniku, narodnem poslancu in ministru, 7. marec 1928. SI AS 437, šk. 44 Dopis Francu Smodeju, 24. marec 1928.

³⁵ Lazarevič, Prinčič, Zgodovina slovenskega bančništva, 135.

³⁶ SI AS 437, šk. 11 Poročilo seji ravnateljstva, 20. december 1923.

³⁷ Uradni list deželne vlade za Slovenijo, 29. januar 1921, 73.

³⁸ SI AS 437, šk. 11 Zapisnik o 13. ravnateljstveni seji, 19. oktober 1922.

³⁹ SI AS 437, šk. 38 Zgodovina hranilnice, 8.

⁴⁰ SI AS 437, šk. 13 Poročilo ravnateljstva občnem zboru za leto 1925; SI AS 437, šk. 13 Poročilo ravnateljstvu o bilanci in razdelitvi dobička za leto 1925.

⁴¹ Tršan, Propad Slavenske banke, 368.

⁴² SI AS 437, šk. 38 Zgodovina hranilnice, 8.

lovice dvajsetih let 20. stoletja. Stari člani oziroma tisti, ki so bili del društva pred prihodom slovenske uprave, so se morali prilagoditi in popustiti pod pritiskom politike. Predsednik Otmar Bamberg je na zadnjem občnem zboru s staro sestavo povedal navzočim, da jim »po diktatu vlade predlaga seznamek novih članov, v katerem so samo tuja imena, ravnateljstvo pa je prišlo do spoznanja, da mu je spričo težkoč, ki jih dela vlada, nemogoče upravljati zavod še pod starim vodstvom«. ⁴³ Podobna usoda je doletela društvo z večinsko slovensko sestavo tekom leta 1927. Tokrat se je v glavni vlogi našel Dragotin Hribar, aktualni predsednik društva, ki je ostal osamljen v borbi za ohranitev stanja, kot je bilo vzpostavljeno leta 1919.

Pregled in primerjava sejnih zapisnikov nam odkriva, da za razliko od časa pred zaključkom prve svetovne vojne, ko je ravnateljstvo delovalo uglašeno in je bila večina sklepov sprejetih enoglasno, odnosi med ravnatelji in njihovo delovanje po letu 1919 niso bili več tako usklajeni. Glavna nesoglasja in očitki so se nanašali na težave, s katerimi se je hranilnica soočala zaradi nespametnega nalaganja finančnih sredstev v različne denarne zavode, ki so se pokazali kot nesigurni zaradi špekulacij njihovih vodilnih.

Na ravnateljskih sejah so se vse pogosteje razvijale debate zaradi negotove situacije v povezavi s Slovensko in Slavensko banko. Konec leta 1926 je ravnatelj Ivan Vovk odprl razpravo in zastavil vprašanje o odgovornosti. Pri temu se mu je pridružil tudi kurator Karel Čeč, ki je opozarjal, da že zamujajo z urejanjem omenjenih zadev. Predsednik Hribar se je po drugi strani želel izogniti prevzemu odgovornosti, ker je po njegovem mišljenju odgovorno ravnateljstvo v celoti. Pogovori na sejah tekom pomladi 1927 so postajali vse bolj vroči. ⁴⁴ V debatah sta nastopala tudi dr. Vladimir Ravnihar in dr. Mirko Božič, ki sta na enak način pozivala predsednika Hribarja na odgovornost. O napetih odnosih med ravnatelji hranilnice pričajo tudi nenadni odstopi s funkcij in tudi izstopi iz društva. Prvi je leta 1926 zapustil hranilnico Anton Nagode, sledil mu je v juniju naslednje leto še

Karikaturi Dragotina Hribarja in Vladimirja Ravniharja iz leta 1925 (Ilustrirani Slovenec, 15. marec 1925 in 7. junij 1925)

Ivan Vovk. ⁴⁵ Do kulminacije napetosti je prišlo na občnem zboru društva hranilnice, ko se je odprla razprava o nadaljnji usodi hranilnice, organizaciji in na sploh o razlogih za obstoja društva. ⁴⁶

Hkrati z dogodki znotraj hranilnice je prišlo tudi do pomembnih sprememb na političnem odru v Ljubljani in Mariboru. Čeprav so bile oblastne skupščine predvidene kot temeljni organ oblastne samouprave že z Vidovdansko ustavo leta 1921, so bile prve volitve izvedene šele v začetku leta 1927. V ljubljansko oblastno skupščino so bili izvoljeni predstavniki sedmih, v mariborsko oblastno skupščino pa devetih političnih strank. Predsednik ljubljanske oblastne skupščine je postal dr. Marko Natlačen, v Mariboru pa dr. Josip Leskovar. ⁴⁷ Oblastne samouprave so urejale oblastne finance, upravljale z oblastno imovino, skrbele so za javna dela, promet in izvajanje gradbenih predpisov, pospeševale so različne agrarne panoge, zdravstvo in socialno skrb ter skrbele za uvajanje in vzdrževanje hranilniško-kreditnih in zavarovalnih ustanov. Sklepe oblastnih skupščin so v praksi izvajali oblastni odbori, ki so vodili samoupravno administracijo

⁴³ Prav tam, 4.

⁴⁴ SI AS 437, šk. 13 Zapisnik o 8. ravnateljstveni seji, 17. december 1926;

⁴⁵ SI AS 437, šk. 39 Dopis o odstopu, 4. oktober 1926; SI AS 437, šk. 39 Seznam društvenih članov oziroma na navzočnost.

⁴⁶ SI AS 437, šk. 13 Zapisnik o 1. ravnateljstveni seji, 4. februar 1927; SI_ZAL_LJU/176, šk. 18 Izredni občni zbor, 7. julij 1927.

⁴⁷ Prav tam, 12.

Več o tem glej: Stiplovšek, Slovenski parlamentarizem 1927–1929, 123–141.

in nadzirali vse omenjene ustanove. Ob upravljanju imovine je bila v zakonu zapisana še pravica do ustanovitve oblastnih gospodarskih podjetij in denarnih zavodov,⁴⁸ kar je imelo odločilni pomen za nadaljnjo prihodnost Kranjske hranilnice.

Čeprav je Ljubljanski oblastni odbor imel pravico do ustanovitve novega finančnega zavoda, so se na seji skupščine odločili, da pristopijo k prevzemu Kranjske hranilnice. Odbor, ki ga je vodil dr. Mariko Natlačen, je pripravil ponudbo. Ravnateljstvo hranilnice je prejelo predlog v začetku junija, razprava o predlogu pa je stekla šele na občnem zboru 25. junija 1927. Razvila se je viharna debata, v kateri je vodilno vlogo imel kurator Karel Čeč.⁴⁹

Predsednik Hribar je izjavil, da je proti predlogu o predaji hranilnice, ampak je ostal osamljen. Večina prisotnih članov je sprejela ponudbo, ravnateljstvo pa je dobilo pooblastilo za pregovore. Do kompromisa so prišli zelo hitro. V začetku julija je na tajni seji ravnateljstva predlog dobil večinsko podporo, pod pogojem, da se rezervni sklad hranilnice dodeli uradništvu in se razdeli v dobrodelne namene.⁵⁰

Na drugi strani je tudi Ljubljanski oblastni odbor sprejel sklep o prevzemu hranilnice, celotnega premoženja in obveznosti, njihovih nameščencev in upokoјencev. Pristali so tudi na pogoje ravnateljstva in so del rezervnega sklada dodelili uradništvu, preostanek pa članom društva. Oddelek ministrstva za trgovino in industrijo v Ljubljani je potrdil vse sklepe in je Kranjsko hranilnico uradno likvidiral 14. decembra 1927.⁵¹ To ni pomenilo popolno prenehanje delovanja hranilnice, ampak je bila s tem dokončno zaključena preureditev v javni oblastni zavod. Vse obveznosti in finančne posle je prevzela nova ustanova z enakim imenom, ki je bila vpisana v trgovski register 26. januarja 1928.⁵²

⁴⁸ Stiplovšek, *Prizadevanja skupščin ljubljanske in mariborske oblasti*, 1, 6–9.

⁴⁹ SI_ZAL_LJU/176, š.k. 18 Izredni občni zbor, 7. julij 1927.

⁵⁰ Prav tam.

⁵¹ SI AS 437, š.k. 38, *Zgodovina hranilnice*, 10–11.

⁵² *Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti*, 25. februar 1928, 126.

Sklep

Izzivi, s katerimi se je Kranjska hranilnica soočala po končani prvi svetovni vojni so se odvijali v kontekstu nacionalnih sprememb. Nemško-slovenska struktura se je v tem času spremenila in se je s pomočjo pritiska od zgoraj prevesila tako, da je večino pridobila slovenska stran. Hkrati z notranjimi premiki se je na finančnem trgu pojavila močna konkurenca. Z ene strani so na moči pridobile vse druge regulativne hranilnice, katere je vodila Mestna hranilnica ljubljanska, z druge pa so se množično pojavile banke – delniške družbe. Slednje so se od Kranjske hranilnice v svojem delovanju in strukturi vodilnih močno razlikovale. Niso imele težav z narodnostno pripadnostjo vodilnih, saj so bili skoraj vsi Slovenci. Poleg tega so postavljale v ospredje profitabilnost, dobrodelne komponente skoraj da ni bilo več. Stare finančne inštitucije so se morale prilagoditi, med njimi tudi Kranjska hranilnica.

Močna konkurenca je bila bolj privlačna in je pritegnila nekdanje komitente hranilnice, da dvignejo vloge in preselijo svoje prihranke k novonastalim finančnim zavodom. Razlogi za to so se skrivali tudi v zmanjšanem zaupanju v varnost vlog, ker je Kranjska hranilnica v velikem obsegu vlagala sredstva v vojne kredite Avstro-Ogrske. Verjetno so pričakovali drugačen izid vojne in s tem tudi povrnitev dobičkonosnih vojnih posojil. Zgodilo se je ravno nasprotno. Večina terjatev iz tega naslova hranilnici ni bila poplačana.

Stari grehi so se ponovili v novih napakah, ali drugače rečeno: vodilni možje hranilnice so spet naivno verjeli v priložnost, ki se je pojavila s splošnim trendom tveganega nastajanja številnih novih bank. Vojni krediti so se kot slaba naložba ponovili v drugačni obliki, bolj posredno. Kranjska hranilnica je investirala veliki delež v svoje finančne konkurentke, ki so v letih pred veliko gospodarsko krizo leta 1929 vlagale v špekulativne naložbe. Vse to je ponovno pripeljalo do oslabitve finančne kondicije hranilnice.

Posledice vseh teh dejavnikov so privedle do spremembe v lastniški strukturi. Ponovno so bile s pomočjo političnih pritiskov sprejete pomembne odločbe. Hranilnica je postala javni zavod pod nad-

zorum Ljubljanskega oblastnega odbora in hkrati prenehala obstajati kot ustanova z zasebnim lastništvom.

Viri in Literatura

Arhivski viri

Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana

SI AS 61 Pokrajinska uprava za Slovenijo, Oddelek za notranje zadeve (1919–1924)
SI AS 437 Hranilnica Dravske Banovine, 1820–1933

Zgodovinski arhiv Ljubljana

SI_ZAL_LJU/176 Kranjska hranilnica, Ljubljana, 1820–1947

Časopisni viri

Ilustrirani Slovenec, 15. marec 1925, 7. junij 1925.
Ptujski list, 27. julij 1919.
Slovenec, 20. julij 1919.
Slovenski narod, 19. november 1918, 27. november 1918.
Uradni list deželne vlade za Slovenijo, 29. januar 1921.
Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti, 25. februar 1928.

Objavljeni viri

Lapajne, Štefan: *Naslovna knjiga in zaznamek trgovin in obratov za deželno stolno mesto Ljubljano*. Ljubljana, Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg, 1912.
Sejni zapisniki Narodne vlade Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ljubljani in Deželnih vlad za Slovenijo 1918–1921. 1. del: od 1. nov. 1918 do 26. feb. 1919. (Peter Ribnikar) Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 1998.
Sejni zapisniki Narodne vlade Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ljubljani in Deželnih vlad za Slovenijo 1918–1921. 2. del: od 28. feb. 1919 do 5. nov. 1919. (Peter Ribnikar) Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije 1999.

Literatura

Berger, Peter: *Wealth, Poverty and Institutions in the Habsburg Empire's Successor States (1918–1929)*, v: *From Empire to Republic, Post-World War I Austria* (ur. Günther Bischof, Fritz Plasser in Peter Berger), New Orleans: University of New Orleans Press, Innsbruck 2010, str. 370–398.

Henig Mišičič, Nataša: *Economic and altruistic motives in philanthropic work of the Carniolan savings bank 1844–1908, Istraživanja*, 30 (2019), str. 157–170.

Henig Mišičič, Nataša: *Kranjska hranilnica v času prve svetovne vojne*, v: *Slovani od preloma 19. in 20. stoletja do danes: jezikovne, zgodovinsko-politične spremembe in književni doprinos, 6. mednarodno znanstveno srečanje mladih humanistov*, 2019, str. 155 – 169.
Dostopno: <https://zdsds.si/tiskovina/2083/>

Jaworski, Rudolf: *Between Economic Interests and National-Cultural Self-Assertion: On Economic Nationalism in East-Central Europe before 1914*, v: *History and Culture of Economic Nationalism in East Central Europe* (ur. Helga Schultz in Eduard Kubů), Berlin: Berliner Wissenschafts-Verlag GmbH, 2006, 59–108.

Lazarevič, Žarko: *Plasti prostora in časa. Iz gospodarske zgodovine Slovenije prve polovice 20. stoletja*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2009.

Lazarevič, Žarko: *Economy and Nationalism in Yugoslavia*, v: *History and Culture of Economic Nationalism in East Central Europe* (ur. Helga Schultz in Eduard Kubů), Berlin: Berliner Wissenschafts-Verlag GmbH, 2006, 265–277.

Lazarevič, Žarko: *Obrat proti jugu (ukrepanje ob vstopanju v jugoslovanski gospodarski prostor)*, v: *Prevrati in slovensko gospodarstvo v XX. stoletju: 1918–1945–1991* (ur. Neven Borak in Žaro Lazarevič), str. 95–106.

Lazarevič, Žarko: *Prinčič, Jože. Zgodovina slovenskega bančništva*, Ljubljana: ZBS – Združenja slovenskih bank, 2000.

Matič, Dragan: *Nemci v Ljubljani 1861 – 1918*, Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, 2002.

Perovšek, Jurij: *Slovenski prevrat 1918. Položaj Slovencev v Državi Slovencev, Hrvatov*

in Srbov, Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2018.

Perovšek, Jurij: Slovensko gospodarstvo v času prevrata leta 1918, v: *Prevrati in slovensko gospodarstvo v XX. stoletju: 1918–1945–1991* (ur. Neven Borak in Žaro Lazarevič), str. 107–119.

Rendla, Marta; Henig Mišič, Nataša; Lazarevič, Žarko: *73000 bančnih dni: zgodovina, izkušnje in spomini*, Ljubljana: NLB, 2020.

Schultz, Helga: Introduction: The double edge sword of economic nationalism, v: *History and Culture of Economic Nationalism in East Central Europe* (ur. Helga Schultz in Eduard Kubů), Berlin: Berliner Wissenschafts-Verlag GmbH, 2006, str. 9–25.

Stiplovšek, Miroslav: *Slovenski parlamentarizem 1927–1929. Avtonomistična prizadevanja skupščin ljubljanske in mariborske oblasti za ekonomsko-socialni in prosvetno-kulturni razvoj Slovenije ter za udejanjenje parlamentarizma*, Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 2000.

Stiplovšek, Miroslav: Prizadevanja skupščin ljubljanske in mariborske oblasti za izvajanje in razširitev samoupravnih pristojnosti (1927–1929), *Lex localis: revija za lokalno samoupravo*, 2, št. 1, 2004, str. 1–19.

Šorn, Jože: *Slovensko gospodarstvo v poprevratnih letih 1919–1924*, Ljubljana: Cankarjeva založba, 1997.

Tršan, Lojz: Propad Slavenske banke – največji finančni šok med obema vojnama v Sloveniji, *Borec: revija za zgodovino, literaturo in antropologijo*, 46, št. 529–531, 1994, str. 368–374.

Zusammenfassung

„ER BEKAM DEN AUFTRAG DIE FRAGE ZU PRÜFEN, OB DER VEREIN NICHT AUFGELÖST UND EIN KOMMISSAR ERNANNT WERDEN KÖNNTE.“

Die Liquidierung der Vereins Krainer Sparkasse nach dem Ersten Weltkrieg

Die Krainer Sparkasse war das erste Finanzinstitut auf slowenischem Gebiet, das sich auf die Sammlung von Geldmitteln der Bevölkerung und deren Lenkung auf den Finanzmarkt konzentrierte. Nach dem Zerfall der österreichisch-ungarischen Monarchie und der Gründung des Königreiches der Serben, Kroaten und Slowenen betrieb die Sparkasse ihre Geschäfte weiterhin in dem Rahmen, in dem sie ihre Tätigkeit im Jahr 1820 begonnen hatte. Nach dem Ende des Ersten Weltkriegs kam es zu Veränderungsprozessen. Zuerst wurde die Struktur der Sparkasse im Kontext der nationalen Veränderungen umgewandelt. Wegen des Interesses an der wirtschaftlichen Entwicklung war es bedeutsam, wer die Finanzinstitutionen kontrollierte. Seit Beginn der achtziger Jahre des 19. Jahrhunderts trug die Sparkasse das Vorzeichen „finanzielle Säule des Krainer Deutschtums“. Die Leitung der Krainer Sparkasse passte sich den neuen Verhältnissen nach der Entstehung der slowenischen Nationalregierung im Jahr 1918 an und bereitete ein neues Vereinsverzeichnis vor. Trotz der proaktiven Tätigkeit der Leitung trug dieser Schachzug keine Früchte. Die Nationalregierung hatte andere Zukunftspläne. Die Diskussionen über das Schicksal der Sparkasse dauerten bis zum Juni des Jahres 1919. Es wurde ein Kompromiss mit der Regierung erzielt und die Krainer Sparkasse wurde am 18. Juli 1919 mit einer neuen slowenischen Führung umstrukturiert.

Es folgten die zwanziger Jahre des 20. Jahrhunderts, in denen alle Regulativ-Sparkassen ihre Geschäftstätigkeit modernisierten. Dabei rückte man von den alten Prinzipien ab, nach denen die Finanzinstitutionen zuvor ein ganzes Jahrhundert tätig gewesen waren. Angesichts des erstarkten Konkurrenzdrucks stellte die Krainer Sparkasse den Profit in den Vordergrund.

Aufgrund unglücklicher Entscheidungen war die Krainer Sparkasse im Laufe der zwanziger Jahre mit zusätzlichen Herausforderungen konfrontiert. Sie war durch die Kriegsanleihen der österreichisch-ungarischen Regierung aus dem Ersten Weltkrieg belastet, die als verlorenes Kapital galten. Belastend war auch der Verlust der Bargeldüberschüsse. Schnell zeigte sich, dass die Zusammenarbeit mit beiden Banken eine weitere in einer Reihe von falschen Entscheidungen war. Die Folgen der Probleme, mit denen die Slavenska banka [Slawische Bank] seit dem Jahr 1926 zu kämpfen hatte und ihr langwieriges Konkursverfahren spürte auch die Krainer Sparkasse.

Kriegsanleihen, Wertpapiere des ehemaligen Staates (Österreich-Ungarn), Investitionen in die Finanzkonkurrenz, die spekulative Geschäfte tätigte, und Konkursverfahren von Banken wirkten sich negativ auf die schlechte Bilanzlage der Sparkasse aus. Das weitere Schicksal der Anstalt hing von den Diskussionen innerhalb ihrer Leitung ab. Auf der Generalversammlung des Vereins im Oktober 1926 eröffneten die Mitglieder die Debatte über die Struktur, die Organisation und die Gründe des Bestehens des Vereins. Mit den gleichzeitigen Veränderungen auf politischem Gebiet beschloss der Ausschuss der Laibacher oblast [Verwaltungsgebiet] die Übernahme der Sparkasse. Ähnlich wie Vereinspräsident Otmar Bamberg im Jahr 1919 blieb Vereinspräsident Dragotin Hribar isoliert, als der Verein am 14. Dezember 1927 liquidiert wurde. Damit endete die Tätigkeit der Geldanstalt nicht, es wurde vielmehr eine neue Anstalt mit gleichem Namen gegründet, die die Geschäfte der Krainer Sparkasse übernahm.

Schlagwörter: Krainer Sparkasse, Nationalregierung, Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev/ Königreich der Serben, Kroaten und Slowenen, selbstverwaltende oblast [Gebiet] Ljubljana/Laibach, Kriegsanleihen, Wertpapiere, Slavenska banka/Slawische Bank

